

ONLINE INTERACTIE IN DE DOELTAAL DAT SMAAKT NAAR MEER!

Betekenisvolle interactie is in het vreemdetalenonderwijs een krachtig middel om taalverwerving te bevorderen. Maar binnen het klaslokaal blijft het moeilijk om deze interactie in de doeltaal te realiseren. Het gebruik van internet en de sociale media kan uitkomst bieden.

Foto: Anda van Riet

KRISTI JAUREGI & RICK DE GRAAFF

Sinds 2009 hebben studenten uit de Educatieve Master Talen van de Universiteit Utrecht online gewerkt aan de gespreksvaardigheid van studenten en leerlingen met leeftijdsgenoten in het buitenland. Via videocommunicatie (zoals Skype en Adobe Connect) en virtuele werelden (zoals OpenSim en Second Life) zijn taken ontwikkeld en begeleid voor studenten Nederlands in Tsjechië, voor leerlingen Engels in Spanje en voor leerlingen Spaans in Nederland. Ook hebben de Utrechtse studenten zelf hun gespreksvaardigheid verbeterd door samen te werken met medestudenten van lerarenopleidingen uit onder andere Spanje, Portugal en Rusland. Deze ervaringen maakten deel uit van het Europese project NIFLAR (Networked Interaction in Foreign Language Acquisition and Research, zie <www.niflar.eu> en <<http://niflar.ning.com>>).

Waarom hebben we voor deze aanpak gekozen? Wat waren de ervaringen van studenten en leerlingen? En welke hobbels moet je slechten om zelf op deze manier aan de slag te kunnen?

Interactie centraal

Interactie is een kernbegrip in de taalverwerving. Aan de ene kant is het een van de doelen van het vreemdetalenonderwijs, aan de andere kant is het ook een middel om taalverwerving te bevorderen. Maar wat is betekenisvolle interactie? Volgens de literatuur zijn de volgende elementen noodzakelijk: (1) blootstelling aan begrijpelijke en rijke input (Krashens *i+1*-concept); (2) mogelijkheden om met de taal te experimenteren en de doeltaal betekenisvol te gebruiken in relevante contexten; (3) in het communicatieproces hulp kunnen krijgen van de gesprekspartner om de betekenis van woorden en structuren te verduidelijken en de boodschap in de doeltaal te kunnen formuleren (*negotiation of meaning*); (4) de aandacht op vormaspecten focussen (*focus on form*); (5) vergroting van het interculturele bewustzijn; (6) authentieke reden en behoefte om te communiceren (o.a. Westhoff, 2008).

Maar als we naar de onderwijspraktijk kijken, neemt de betekenisvolle interactie in de doeltaal vaak een marginale plaats in. Zeker in de onderbouw ligt de focus

vooral op woordenschat, grammatica en reproductieve schriftelijke vaardigheden. Gespreksvaardigheid bestaat vaak uit het uit het hoofd leren van kunstmatige dialogues of rollenspellen.

Interactie met web 2.0

Met het gebruik van internet en social media is betekenisvolle interactie met leeftijdsgenoten en *native speakers* makkelijker in het vreemdetalenonderwijs te integreren dan ooit. Blogs, Facebook, Hyves, Twitter, MSN zijn populair bij leerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs. Met de nieuwe generatie mobiele telefoons en tablets is het steeds eenvoudiger om met anderen te communiceren via social media. Veel van onze leerlingen communiceren dagelijks en voortdurend via deze kanalen met leeftijdsgenoten. Diezelfde communicatiemiddelen kunnen ook gebruikt worden om met leeftijdsgenoten in het buitenland te communiceren in de doeltaal (zie ook Corda, Koenraad & Visser, 2012).

Aansluitend bij deze social-mediatrend kunnen omgevingen als videocommunicatie en virtuele werel-

den de mogelijkheid bieden om de gespreksvaardigheid in de doeltaal te ontwikkelen met leeftijdsgenoten van andere scholen in het binnen- en buitenland. In het project NIFLAR hebben wij met studenten van de lerarenopleiding uitdagende en motiverende online gesprekstaak ontwikkeld voor het mvt-onderwijs. Van 2009 tot 2011 hebben verschillende Europese instellingen, universiteiten en middelbare scholen samengewerkt aan het NIFLAR-project. We hebben geëxperimenteerd met de mogelijkheden die videocommunicatie en 3D virtuele werelden bieden om de interculturele taalvaardigheid van leerlingen te vergroten en het mvt-onderwijs authentiek en uitdagender te maken. Ook hebben we onderzocht hoe deze nieuwe toepassingen het beste in de onderwijspraktijk ingevoerd kunnen worden.

Videocommunicatie en virtuele werelden

Bij videocommunicatie kan de leerling via de webcam met andere leerlingen op afstand een op een mondeling communiceren en chatten. Populaire gratis omgevingen zijn MSN of Skype. Er zijn andere meer geavanceerde

Beeldschermopname van een opdracht in de virtuele wereld Second Life

omgevingen zoals Adobe Connect, die mogelijkheden bieden voor groepsinteractie, opnamemogelijkheden, delen van documenten, foto's, video's, PowerPoints, maar hiervoor moeten licentiekosten worden betaald.

Bij 3D virtuele werelden zie je niet de persoon met wie je communiceert maar zijn 'avatar'. In zo'n wereld kan de leerling niet alleen via chat of microfoon communiceren met anderen, maar kan hij via zijn avatar in de 3D omgeving acties ondernemen: hij kan lopen, rennen, zittten, springen, dansen, objecten uitwisselen, reizen ('teleporten') van de ene locatie naar de andere. Veel virtuele omgevingen bieden plaatsen die interessant zijn voor het mvt-onderwijs: musea, scholen, winkels, markten, ziekenhuizen, theaters, pretparken, universiteiten, vergaderruimtes, openbaar vervoer, en zelfs nagebouwde populaire steden zoals Parijs, Barcelona, Londen of Berlijn – ideaal om gesprekken te kunnen uitvoeren in een authentieke context. De meest populaire 3D omgeving is Second Life: makkelijk te installeren, gratis te gebruiken en open voor leerlingen vanaf zestien jaar. Voor jongere leerlingen is OpenSim een mooi alternatief. Interessante ervaringen met virtuele werelden zijn ook opgedaan in het virtuele-taaldorpproject ViTAAL (zie <www.cps.nl> en Corda, Koenraad & Visser, 2012).

Organiseren van synchrone communicatie

Bij videocommunicatie en virtuele werelden gaat het om synchrone communicatie. Dat betekent dat de sessies op een bepaald tijdstip moeten worden gepland en dat leerlingen uit de verschillende scholen op de afgesproken tijd moeten zijn ingelogd om hun taken te kunnen uitvoeren. Dit vergt een flexibele houding ten opzichte van roosters, en duidelijke afspraken tussen de samenwerkende docenten. Idealiter zouden scholen in internationale projecten geschikte tijdsblokken moeten reserveren om de uitvoering van de taken mogelijk te maken. Het alternatief is om leerlingen buiten de lestijd te laten communiceren met hun buitenlandse partners, vanuit huis, vanuit het computerlokaal of vanaf hun smartphone. Dan ligt de verantwoordelijkheid om afspraken te maken meer bij de leerlingen zelf.

Het spreekt voor zich dat bij internationale projecten afspraken met partnerscholen in het buitenland gemaakt moeten worden over de doelen, inhoud, vorm en omvang van het project, de interactietaken en de planning van roosters. Internationaal samenwerken veronderstelt een open bereidheid om intercultureel bezig te zijn, want naast culturele overeenkomsten zullen er zeker ook culturele verschillen zijn. Zo'n internationaal project biedt rijke kansen om op alle niveaus (organi-

OBJETOS PERDIDOS | LOST AND FOUND

Inleiding

In het virtuele Valencia zijn enkele typisch Nederlandse en typisch Spaanse voorwerpen zoekgeraakt. Spaans-Nederlandse tweetallen nemen deel aan een wedstrijd om de voorwerpen terug te vinden. Dit doen ze eerst in het Spaans, en dan in het Engels (met afwisselende rollen en voorwerpen).

Leerdoelen

De leerlingen kunnen:

- instructies geven en volgen over richting en locatie;
- objecten beschrijven;
- objecten vergelijken op basis van cultuurspecifieke kenmerken.

Taakinstructie

(vertaling van originele instructies in Spaans en Engels)

Welkom bij de wedstrijd 'Objetos perdidos / Lost and found'.

Jullie gaan werken in twee duo's, elk van een Nederlandse met een Spaanse leerling. De taak vindt plaats in virtueel Valencia. Er zijn verschillende voorwerpen zoekgeraakt en ieder duo moet proberen ze te vinden.

Eerste deel (10 minuten):

Begin op het plein van Valencia. Ieder duo gaat een andere kant uit. Je moet bij je partner blijven; samen bepaal je waar je gaat zoeken. De tijd dringt... Jullie hebben maar tien minuten om de voorwerpen te vinden.

De Nederlandse leerling krijgt een lijstje met de voorwerpen. Zo kun je ze makkelijker vinden. Je kunt zinnen gebruiken zoals:

- El objeto 1 está en ...
- El objeto 2 está cerca de ...
- El objeto 3 está por ...
- El objeto 4 está entre ...

- Mira, allí, en / cerca de / entre ...

- Entra en el edificio X.

- Gira a la derecha/izquierda.

- Sigue todo recto.

- Toma la primera/segunda puerta a la derecha/izquierda.

Als de voorwerpen zijn gevonden (maximaal 6) ga je terug naar het beginpunt. Daar schrijf je de namen op van de gevonden voorwerpen. De Nederlandse leerlingen houden de lijst bij zich.

Tweede deel (10 minuten):

Nu begint een nieuwe activiteit met nieuwe duo's. Je wisselt van partner met een ander duo. De Nederlandse leerlingen beschrijven een voor een de voorwerpen van hun lijstje aan hun nieuwe Spaanse partner. De Spaanse leerling probeert de voorwerpen te raden. Jullie hebben een minuut per voorwerp. Je kunt zinnen gebruiken zoals:

- Sirve para ... / Se utiliza para ...

- Es de color ...

- Tiene forma de ...

- Se puede comprar en ...

- Es una cosa típica española/holandesa.

De Spaanse leerling mag vragen stellen. Het duo dat de meeste voorwerpen raadt, heeft gewonnen.

Derde deel (2 x 10 minuten):

Taak 1 en 2 worden herhaald in het Engels, met andere voorwerpen op nieuwe vindplaatsen. De rollen tussen de Spaanse en de Nederlandse leerling zijn nu omgedraaid.

Afsluiting (5 minuten):

Met z'n vieren bespreken jullie in het Spaans en/of Engels welke voorwerpen typisch Spaans zijn en welke typisch Nederlands. Wat voor voorwerpen zou je echt niet in Valencia aantreffen?

Beschrijving van een Engels-Spaanse interactietaak in Second Life. De volledige taak is te vinden op <www.niflar.eu>

satorisch, onderwijskundig, didactisch en sociaal) van elkaar en met elkaar te leren, zowel voor leerlingen als voor hun docenten. Omgevingen zoals op <www.etwinning.net> bieden scholen mogelijkheden om in contact te komen met buitenlandse partnerscholen.

Interactietaken in NIFLAR

De taken in NIFLAR bestonden steeds uit een voorbereidingstaak, een online interactietaak en een verwer-

kingstaak (zie <www.niflar.eu> en Jauregi, Canto, De Graaff, Koenraad & Moonen, 2011). De taken werden ontwikkeld en begeleid door studenten van de Educatieve Master Talen van de Universiteit Utrecht en hun medestudenten van lerarenopleidingen in het buitenland.

Tijdens de voorbereidingstaak maakten de leerlingen foto's van hun leefomgeving of zochten op YouTube filmpjes over het gespreksthema. Deze plaatsten ze in de online omgeving. De taken bevatten een intercultu-

‘Het was soms een hoop gedoe om alles voor elkaar te krijgen, maar toen ik merkte met hoeveel meer zelfvertrouwen mijn leerlingen na drie lessen al communiceerden, zou ik het iedereen aanraden’

rele component uit de directe ervaringswereld: wat is er typisch aan het leven in een studentenhuus in Nederland versus Tsjechië, hoe ga je naar school in Spanje versus Nederland, hoe ziet de schoolkantine eruit en wat eet je bij de lunch, wat is je favoriete muziek, YouTubeclipje of tv-programma enzovoort. Daardoor komen leerlingen niet alleen informatie te weten over het leven van hun gesprekspartners, maar worden ze zich ook bewuster van alledaagse maar toch heel typische zaken uit hun eigen leven. Daarbij leren ze zowel nieuwe gezichtspunten als nieuwe woorden, moeten ze begrippen uit hun eigen leven uitleggen aan hun gesprekspartners, en moeten ze nieuwe structuren leren begrijpen in een authentieke context. Zie het kader op pagina 25 voor een voorbeeld van zo’n interactietaak.

Ervaringen met NIFLAR

Binnen NIFLAR zijn tientallen taken ontwikkeld, die door enkele honderden studenten en leerlingen uit vijf verschillende landen zijn uitgevoerd. Door de inzet van videocommunicatie en virtuele werelden kunnen leerlingen de doeltaal functioneel gebruiken om taken uit te voeren met leerlingen in het buitenland. Het leereffect is het grootst als bij de sessies ‘expert’-leeftijdsgenoten betrokken zijn: dit kunnen moedertaalsprekers zijn of leerlingen met een hoger taalvaardigheidsniveau (*near natives*) die deelnemen als gesprekspartners of als een ‘derde persoon’ meeluisteren, feedback geven en als vraagbaak beschikbaar zijn.

Een van de voorwaarden voor succes bij dit soort internationale projecten is een win-winsituatie te scheppen: het moet voor beide leerlingen uitdagend zijn om deel te nemen. Hiervoor is gebruikgemaakt van een tandemsysteem waarbij leerlingen communicatieve taken afwisselend in twee verschillende talen uitvoeren: een taak wordt in de sterke taal van een leerling uitgevoerd en de volgende taak in zijn/haar zwakkere taal, zodat beide leerlingen de kans krijgen met de doeltaal te experimenteren. Door elkaar op een evenwichtige manier te helpen

bij het produceren en begrijpen van boodschappen, werken zij optimaal aan hun taalvaardigheid.

Een andere win-winsituatie ontstaat wanneer leerlingen taken uitvoeren met docenten in opleiding (dio’s) uit het doeltaalland. Voor deze dio’s is dit een prachtige gelegenheid om taaltaken te ontwikkelen en uit te proberen, om individueel en intensief met leerlingen te kunnen communiceren, om feedback te geven en om taalvaardigheidsniveaus te kunnen inschatten.

De ervaringen laten zien dat leerlingen, studenten en docenten erg enthousiast zijn. Communiceren met een *native speaker* is sterk motiverend, versterkt het zelfvertrouwen en heeft een positief effect op vloeiendheid en adequaatheid. Deze positieve resultaten vonden we zowel bij de leerlingen als bij de talenstudenten en de docenten in opleiding, en zowel bij video-webcommunicatie als bij virtuele werelden. De deelnemers rapporteerden ook technische en organisatorische problemen, die soms hinderlijk waren, maar toch geen negatief effect hadden op de positieve leerervaring. Of, zoals een van de docenten zei: ‘Het was soms een hoop gedoe om alles voor elkaar te krijgen, maar toen ik merkte met hoeveel meer zelfvertrouwen mijn leerlingen na drie lessen al communiceerden, zou ik het iedereen aanraden’ (zie <www.leraar24.nl/video/1512> voor meer ervaringen van het Comeniuscollege in Hilversum). ■

De initiatiefnemers van NIFLAR hebben een Europees vervolgproject aangevraagd: TILA (Telecollaboration for Intercultural Language Acquisition). Als dit project wordt goedgekeurd, zullen de komende twee jaar veel meer Nederlandse scholen en hun partnerscholen ondersteund worden bij internationale online samenwerking.

LITERATUUR

- Corda, A., Koenraad, T., & Visser, M. (2012). Spreekvaardigheidsdidactiek en ICT. *Levende Talen Tijdschrift*, 13(1), 36–44.
- Jauregi K., Canto, S., Graaff, R. de, Koenraad, T., & Moonen, M. (2011). Verbal interaction in Second Life: Towards a pedagogic framework for task design. *Computer Assisted Language Learning*, 24(1), 77–101.
- Westhoff, G. J. (2008). *Een schijf van vijf voor het vreemdetalenonderwijs (revisited)*. Enschede: NaB-MVT.

column

Petra van Kalker

Talenonderwijs

Wat is dat toch de laatste tijd dat het talenonderwijs zo onder druk staat? Universiteiten schrappen talenstudies en vervangen ze door algemenere studies: Taal, cultuur en mediastudies (Leiden), Europese talen en cultuur (Groningen), Communicatie- en informatiewetenschappen (VU). Onze onderwijsminister wil wiskunde verplicht stellen in het profiel Cultuur & Maatschappij (C&M), terwijl dat toch het talenprofiel bij uitstek zou moeten zijn. En waar er bij de bèta-profielen een ontsnappingsclausule is bij de talen voor leerlingen die dit echt niet kunnen, is die er niet voor leerlingen in het alfaprofiel die absoluut geen wiskunde kunnen. Tenminste, ik heb er nog niet over gehoord.

Ik weet het wel: we pleiten allemaal voor ons eigen vak, maar wat is er mis met een typisch talenprofiel, zoals er een typisch bètaprofiel is? Komt dat omdat over het algemeen wordt gedacht dat C&M het ‘makkelijkste’ profiel is? En waarom is dat eigenlijk? Omdat leerlingen met een talenknobbel weinig

hoeven te doen, zoals leerlingen met een wiskundeknobbel dat ook hebben? Waarom zijn de talenknobbelaars dan minder? Waarom moeten die zich buigen over sommetjes, terwijl ze liever teksten lezen? Door het leren van een taal leer je net zo goed systematisch denken. Plus je hebt er nog wat aan als je van school gaat: je kunt je verstaanbaar maken in het buitenland en met anderen communiceren.

Ik heb het vermoeden dat dit ‘minderwaardige’ denken over talen ten grondslag ligt aan het zomaar schrappen van allerlei talenstudies. Er wordt blijkbaar weinig waarde gehecht aan het goed beheersen van een taal.

Studenten weten niet goed wat ze moeten kiezen en daarom zijn algemenere studies beter, is de redenering: zo kunnen ze hun keuze nog wat uitstellen. Maar waarom gebeurt dat dan precies bij de talen waar de beheersing van de betreffende taal niet los gezien kan worden van bestudering van de literatuur en cultuur?

Waarom niet bij andere vakken: bijvoorbeeld algemene science en dan later de specialisatie? Algemene rechten en economie? Algemene biologie en dan later medicijnen, diergeneeskunde of bewegingsleer? Ik vermoed omdat er bij andere studies meer studenten zijn en de noodzaak voor combinaties niet aanwezig is. Het is dus zuiver een kwestie van bezuinigen waar een argument voor wordt gezocht: studenten willen dit.

Is het niet mogelijk om studies zo te verdelen dat de ene universiteit bepaalde talen aanbiedt en de andere universiteit de andere, of een zodanige verdeling te maken dat er concentraties ontstaan van talencentra waar alle kennis gebundeld wordt? Nee, dat kan niet want universiteiten zijn concurrenten van elkaar en worden gefinancierd naar rato van het aantal studenten. Lang leve de vermarkting van ons onderwijs! Wie gaat de (kleine) talen redden? ■

Christien van Gool
<cmmhuangool@planet.nl>